

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 37/2022-19

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej Advokátskou kanceláriou Valach, Kišac, s. r. o., Gogoľova 18, Bratislava, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Ing. Tomáš Kišac, proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave č. k. 20 CoP 99/2021-941 z 25. augusta 2021 takto

r o z h o d o l :

1. Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a** .
2. Návrhu na vydanie dočasného opatrenia **n e v y h o v u j e** .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkové okolnosti prípadu

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 4. novembra 2021 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy uznesením krajského súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie a súčasne žiada, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 5 000 eur a náhradu trov vzniknutých v konaní pred ústavným súdom. Ústavná sťažnosť obsahuje aj návrh sťažovateľky na vydanie dočasného opatrenia podľa § 130 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a obsahu vyžiadaného súdneho spisu vyplýva, že sťažovateľka je matkou dvoch maloletých detí – [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], pochádzajúcich z partnerského vzťahu s [REDAKOVANÉ] (ďalej len „otec maloletých detí“), ktorý je občanom [REDAKOVANÉ]. Obe maloleté deti sa narodili vo [REDAKOVANÉ], majú [REDAKOVANÉ] štátne občianstvo a pred ich premiestnením sťažovateľkou žili nepretržite vo [REDAKOVANÉ], kde navštevovali predškolské a školské zariadenie.

Po rozchode rodičov v roku 2017 a následnom odchode otca zo spoločnej domácnosti boli rodičovské práva a povinnosti k maloletým deťom upravené na základe vzájomnej dohody rodičov rozhodnutím francúzskeho súdu Tribunal De Grande Instance de Toulouse z 26. októbra 2017, ktorý obe maloleté deti zveril do osobnej starostlivosti sťažovateľky a upravil styk otca s maloletými deťmi v rozsahu každého párneho víkendu v roku a tiež počas školských prázdnin. Vo februári 2020 sťažovateľka spolu s maloletými deťmi odcestovala na územie Slovenskej republiky do [REDAKOVANÉ] k svojej rodine, odôvodňujúc svoj odchod stratou príjmu v dôsledku pandemickej situácie.

3. Návrhom doručeným Okresnému súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) 30. marca 2020 sa otec domáhal nariadenia návratu oboch maloletých detí do krajiny ich obvyklého pobytu – [REDAKOVANÉ] tvrdiac, že sťažovateľka obe deti premiestnila neoprávnenne, teda bez jeho súhlasu i vedomia a bez rozhodnutia francúzskeho súdu, ktorý by jeho súhlas s vystaňovaním maloletých detí nahradil.

4. Okresný súd návrhu otca vyhovel a uznesením č. k. 2 P 20/2020-845 z 8. marca 2021 (ďalej len „uznesenie okresného súdu“) nariadil návrat oboch maloletých detí do krajiny ich obvyklého pobytu – [REDAKOVANÉ] a sťažovateľke nariadil zabezpečiť návrat detí v lehote 3 dní od nadobudnutia právoplatnosti uznesenia. Súčasne okresný súd určil, že ak si sťažovateľka svoju povinnosť nesplní a maloleté deti do krajiny ich obvyklého pobytu nevráti, otec je oprávnený po uplynutí stanovenej lehoty maloleté deti na tento účel prevziať.

4.1. Okresný súd v prejednávanej veci, aplikujúc Dohovor o občianskych aspektoch medzinárodných únosov detí [publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 119/2001 Z. z. (ďalej len „Haagsky dohovor“)], Nariadenie Rady ES č. 2201/2003 z 27. decembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (ďalej len „Nariadenie“), Dohovor o právach dieťaťa a tiež § 123 a nasl. Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“), dospel k záveru, že sťažovateľka neoprávnenne, t. j. bez jednoznačného a nespochybniteľného súhlasu otca premiestnila maloleté deti z krajiny ich obvyklého pobytu – [REDAKOVANÉ] na územie Slovenska. Súčasne sa zaoberal aj tým, či v konkrétnych okolnostiach veci boli splnené podmienky, za ktorých nemusí dôjsť k návratu maloletého dieťaťa. Ustálil, že v danom prípade tieto podmienky pre nenariadenie návratu maloletých detí predpokladané v čl. 13 Haagskeho dohovoru, ktorého aplikácie sa sťažovateľka domáhala, splnené neboli. Na základe výsledkov vykonaného dokazovania považoval totiž okresný súd za preukázané, že otec svoje opatrovnícke právo k maloletým deťom vykonával a sťažovateľke neudelil nesporný a zrozumiteľný súhlas s premiestnením maloletých detí mimo [REDAKOVANÉ], preto nebol daný dôvod na aplikáciu výnimky podľa čl. 13 písm. a) Haagskeho dohovoru. Rovnako nebolo preukázané, že by návrat maloleté deti vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ich inak priviedol do neznesiteľnej situácie, teda nebol daný dôvod na nenariadenie návratu ani podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. K prejavému nesúhlasu maloletých detí s ich návratom do [REDAKOVANÉ], ktorý podľa sťažovateľky odôvodňuje nenariadenie návratu v zmysle čl. 13 druhej vety Haagskeho dohovoru, okresný súd uviedol, že názor maloletého dieťa nemôže byť pre konajúci súd vždy záväzný a predstavovať jediný podklad na prijatie rozhodnutia, pričom je potrebné posúdiť ho v kontexte všetkých skutočností zistených v priebehu konania. S ohľadom na nízky vek oboch maloletých detí a ich citovú naviazanosť na sťažovateľku ide podľa názoru okresného súdu predovšetkým

o prejavenu vôľu maloletých detí ostať so sťažovateľkou a až následne ostať na území Slovenskej republiky. Zohľadňujúc postoj maloletých detí, okresný súd uzavrel, že ich nesúhlas nemôže byť smerodajným a jediným dôvodom na zamedzenie ich návratu do [REDAKOVANÉ], ak iné skutočnosti, ktoré vyšli v konaní najavo, rozhodnutie o nenariadení návratu neodôvodňujú. V závere okresný súd vyjadril pochopenie pre situáciu sťažovateľky, ktorá si na území Slovenska zariadila nový život, vydala sa, cíti sa stabilnejšia v kruhu svojej pôvodnej rodiny, avšak zároveň pripomenul zodpovednosť sťažovateľky za jej rozhodnutie žiť v zahraničí a založiť si rodinu s cudzincom, z čoho pre ňu plynú aj adekvátne následky.

5. Na základe odvolania sťažovateľky krajský súd napadnutým uznesením potvrdil uznesenie okresného súdu podľa § 387 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) v spojení s § 2 ods. 1 CMP ako vecne správne a rozhodol tiež o náhrade trov odvolacieho konania.

5.1. Krajský súd sa v celom rozsahu stotožnil so záverom okresného súdu, že krajinou obvyklého pobytu maloletých detí je [REDAKOVANÉ], kde obe maloleté deti nepretržite žili a mali svoje väzby a zázemie až do ich premiestnenia sťažovateľkou, pričom táto skutočnosť nebola medzi účastníkmi konania sporná. Zhodne s okresným súdom konštatoval, že sťažovateľka premiestnila maloleté deti neoprávnené, teda bez nesporného a zrozumiteľného súhlasu otca, ktorý až do ich premiestnenia na územie Slovenskej republiky riadne vykonával svoje opatrovnícke právo. Krajský súd v súvislosti s odvolacou námietkou sťažovateľky zdôraznil, že len samotné nedodržanie súdnej úpravy styku s maloletými deťmi jedným z rodičov (resp. nepravidelná realizácia upraveného styku) neznamena, že tento rodič svoje opatrovnícke práva nevykonáva, pretože opatrovníckym právom nie je iba uskutočňovanie styku, ale aj iné práva vyplývajúce z rodičovstva a viažuce sa k maloletým deťom. Pokiaľ sťažovateľka poukazovala na prejavenu nesúhlas maloletej [REDAKOVANÉ] s jej návratom, krajský súd rovnako ako okresný súd akcentoval vek maloletej, ktorá mala v čase jej vypočutia kolíznym opatrovníkom a následne okresným súdom len 7 rokov, preto vzhľadom na rozumovú a vôľovú vyspelosť maloletej nebolo možné zohľadniť jej názor a považovať ho za významný faktor pre prijatie rozhodnutia. V postupe okresného súdu, ktorý sťažovateľke odmietol poskytnúť zvukový záznam z výsluchu maloletej, nevzhladol krajský súd žiadne pochybenie, a to s poukazom na čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa zaručujúci právo dieťaťa na súkromie, a dodal, že Civilný mimosporový poriadok ani iný právny predpis takúto povinnosť súdu neukladá. Za situácie, ak boli účastníci konania na pojednávaní oboznámení s podstatným obsahom prezentovaného názoru maloletej, nevidel ani odvolací súd dôvod poskytovať nahrávku ktorémukolvek z účastníkov konania, a to aj s ohľadom na elimináciu ďalšieho zhoršenia už aj tak vyhroteného a konfliktného vzťahu rodičov maloletých detí. Napokon sa krajský súd vyjadril aj k aplikácii výnimiek v zmysle čl. 13 Haagskeho dohovoru, pre ktoré súd nemusí nariadiť návrat maloletého dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu, pričom konštatoval, že skutočnosti uvádzané sťažovateľkou (sexuálna orientácia otca, jeho partnerský homosexuálny vzťah a jeho prípadná aktivita v scientologickej cirkvi) uplatnenie predmetnej výnimky neodôvodňujú. Sťažovateľka totiž mala o týchto okolnostiach vedomosť minimálne od roku 2017 a napriek tomu nepožiadala francúzsky súd o zmenu úpravy styku otca s deťmi, jeho obmedzenie či úplný zákaz, neobrátila sa ani na žiadnu príslušnú inštitúciu, ale vzájomné stretávanie otca s maloletými deťmi a dokonca aj s partnerom otca umožňovala v súlade s rozhodnutím francúzskeho súdu o úprave styku. Závažnú hrozbu v týchto okolnostiach osobného života otca začala vidieť až v priebehu súdneho konania.

II. Argumentácia sťažovateľky

6. Podanou ústavnou sťažnosťou sťažovateľka atakuje napadnuté uznesenie krajského súdu, pričom v obsahu jej sťažnostnej argumentácie možno identifikovať tri podstatné námietky:

a) krajský súd sa nedostatočne vysporiadal s okolnosťami spochybňujúcimi objektívnu nestrannosť konajúcej sudkyne, ktoré boli obsiahnuté v uplatnenej námietke zaujatosti spĺňajúcej podľa názoru sťažovateľky všetky náležitosti vyžadované zákonom, a súčasne postupoval v rozpore s § 57 CSP, ak meritórne rozhodol skôr, ako bolo o tejto námietke zaujatosti náležite rozhodnuté, preto je napadnuté uznesenie „arbitrárne“;

b) krajský súd „odobril“ „nezákonný“ postup okresného súdu, ktorým bolo sťažovateľke znemožnené oboznámiť sa so zvukovým záznamom z informatívneho výsluchu maloletej ■■■■■ a vyjadriť sa tak k vykonaným dôkazom,

c) krajský súd nereparoval postup okresného súdu, ktorý odmietol zisťovať sociálne pomery otca a jeho rodinné prostredie napriek závažným tvrdeniam sťažovateľky týkajúcim sa členstva otca v scientologickej cirkvi a jeho homosexuálneho vzťahu. S poukazom na závery obsiahnuté v náleze ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 298/2018 sťažovateľka tvrdí, že v návratovom konaní sa vyžaduje skúmanie najlepšieho záujmu dieťaťa v širšom kontexte ako len vo vzťahu k posúdeniu, či nie sú dané okolnosti podľa čl. 13, resp. čl. 20 Haagskeho dohovoru. V danom prípade konajúce súdy uprednostnili podľa sťažovateľky hospodárnosť a rýchlosť konania pred zistením najlepšieho záujmu maloletých detí, čo je ústavne neakceptovateľné.

III. Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

III.1. K namietanému porušeniu základného práva na súdnu ochranu:

7. Ústavný súd hneď v úvode považuje za potrebné zdôrazniť, že nie je opravnou inštanciou vo vzťahu k všeobecným súdom (I. ÚS 31/05) a v zásade nemá právomoc preskúmavať skutkové zistenia a právne názory všeobecných súdov, ktoré pri výklade a uplatňovaní zákonov vytvorili skutkový a právny základ ich rozhodnutí. Kompetenciou ústavného súdu je v prípadoch napadnutia rozhodnutí všeobecných súdov kontrola zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie právnych noriem a postupu, ktorý im predchádzal so základnými právami. Preskúmanie rozhodnutia všeobecného súdu v konaní pred ústavným súdom má opodstatnenie len v prípade, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkový stav a právne závery všeobecného súdu sú predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by prijaté právne závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, čím by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (IV. ÚS 43/04).

8. Obzvlášť zdržanlivo ústavný súd pristupuje k prieskumu rozhodnutí všeobecných súdov v rodinnoprávnych veciach, pretože rozhodovanie v týchto právnych veciach sa odvíja od zisťovania a posudzovania skutkových okolností a otázok pred všeobecnými súdmi, ktoré ústavný súd s ohľadom na svoje postavenie nemôže nahrádzať. Prieskumná právomoc ústavného súdu sa tak koncentruje na posúdenie, či zo strany všeobecných súdov nejde o skutočne extrémny

exces predstavujúci porušenie ústavou alebo medzinárodnými zmluvami zaručených práv (obdobe I. ÚS 26/2021).

9. Po oboznámení sa so sťažnostnou argumentáciou (zhrnutou v bode 6 tohto uznesenia), ktorá po vecnej stránke kopíruje odvolacie námietky sťažovateľky uplatnené proti uzneseniu okresného súdu, a obsahom príslušného súdneho spisu dospel ústavný súd k záveru, že ústavná sťažnosť je zjavne neopodstatnená.

10. Podstata prvej sťažnostnej námietky spočíva v tvrdení sťažovateľky, že krajský súd postupoval v rozpore s § 57 CSP, keď vydal meritórne rozhodnutie skôr, ako rozhodol o jej uplatnenej námietke zaujatosti, pričom sa dostatočne nevyjadril ani k skutočnostiam, ktorými sťažovateľka spochybňovala objektívnu nestrannosť konajúcej sudkyne okresného súdu [bod 6 písm. a)]. Uvedeným došlo podľa sťažovateľky k porušeniu jej základného práva na súdnu ochranu.

11. Ako už bolo uvedené, identická námietka bola sťažovateľkou uplatnená v rámci jej odvolania proti uzneseniu okresného súdu z 8. marca 2021, pričom krajský súd sa ňou v odôvodnení namietaného uznesenia náležite zaoberal a skonštatoval jej nedôvodnosť (bod 37 napadnutého uznesenia). Poukázal na to, že námietka zaujatosti uplatnená právnym zástupcom sťažovateľky 4. augusta 2020 mu bola ako nadriadenému súdu predložená na rozhodnutie spolu s písomným vyjadrením zákonnej sudkyne [redacted], a to napriek absencii náležitosti špecifikovaných v § 52 ods. 2 CSP a skutočnosti, že obsahom námietky boli len okolnosti spočívajúce v procesnom postupe a rozhodovacej činnosti konajúcej sudkyne. V danom prípade tak bolo potrebné aplikovať zákonnú výnimku z povinnosti predložiť vec nadriadenému súdu na rozhodnutie o námietke zaujatosti v zmysle § 52 ods. 2 a § 53 ods. 3 CSP, preto krajský súd vrátil vec okresnému súdu bez rozhodnutia prípisom z 2. septembra 2020.

12. Z uvedeného je zrejmé, že uplatnenou námietkou zaujatosti sťažovateľky sa konajúce súdy kvalifikovane zaoberali, táto nebola z ich strany ignorovaná či prehliadnutá, pričom krajský súd v napadnutom uznesení dostatočne a zrozumiteľne vysvetlil dôvody, pre ktoré nebolo možné na takúto námietku zaujatosti prihliadať a vydať o nej samostatné rozhodnutie. Tento postup konajúcich súdov tak bol náležite ozrejmený, pričom ústavný súd neidentifikoval v danom prípade ani po bližšom oboznámení sa s obsahom námietky zaujatosti sťažovateľky žiadne zákonné pochybenie, nieto ešte pochybenie ústavnoprávnej intenzity. Obsahom práva na prerokovanie veci pred nestranným súdom totiž nie je povinnosť súdu vyhovieť návrhu oprávnených osôb a vylúčiť nimi označeného sudcu z ďalšieho prerokovania a rozhodovania veci pre zaujatosť, ale len povinnosť súdu ústavne akceptovateľným spôsobom prerokovať každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu a rozhodnúť o ňom (m. m. I. ÚS 73/97). Predmetnú sťažnostnú námietku preto ústavný súd vyhodnotil ako neopodstatnenú.

13. Druhá predstretá námietka sťažovateľky sa týka nevydania zvukového záznamu vyhotoveného z informatívneho výsluchu jej maloletej dcéry [redacted] [bod 6 písm. b)]. Vo vzťahu k predmetnej námietke krajský súd v napadnutom uznesení (bod 41) zdôraznil absenciu osobitnej právnej úpravy, ktorá by súdu ukladala povinnosť sprístupniť zvukový záznam z výsluchu dieťaťa a s poukazom na čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa zaručujúceho právo dieťaťa na súkromie a čl. 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov prisvedčil okresnému súdu, že poskytnutie nahrávky by v danom prípade prispelo k ďalšiemu vyhroteniu už aj tak vysoko konfliktného vzťahu medzi rodičmi maloletých detí. Ak boli účastníci

konania na pojednávaní riadne oboznámení so zisteným názorom maloletej, nevidel odvolací súd v postupe okresného súdu, ktorý nevyhovel žiadosti sťažovateľky o poskytnutie zvukového záznamu, žiadne procesné pochybenie.

14. Ústavný súd k tomu uvádza, že aj keby išlo o pochybenie konajúcich súdov, tak toto pochybenie by samo osebe nemohlo založiť protiústavnosť namietaného uznesenia krajského súdu, a to s ohľadom na konkrétne okolnosti tohto prípadu a ďalšie dôvody objasnené v tomto uznesení. Pri posudzovaní tejto sťažnostnej námietky v neposlednom rade zohľadnil skutočnosť, že názor maloletej ■■■■ (a tiež jej brata ■■■■) bol okrem vypočutia konajúcou sudkyňou okresného súdu opakovane zisťovaný aj prostredníctvom kolízneho opatrovníka, pričom obe maloleté deti jednoznačne deklarovali svoj nesúhlas s návratom do ■■■■ a vyjadrili vôľu ostať na Slovensku. Aj keď tento názor oboch detí konajúce súdy vzali do úvahy, nebol pri rozhodnutí smerodajným a podstatným faktorom, pričom dôvody tejto úvahy boli v ich rozhodnutiach zreteľne vysvetlené. Postup, ktorým súd odmietne rodičovi poskytnúť zvukový záznam z výsluchu maloletého dieťaťa, považuje aj odborná literatúra v odôvodnených prípadoch za správny, pretože chráni dieťa vystaveniu konfliktu lojality a ďalším negatívnym následkom na psychike dieťaťa (Kišová, E. Názor dieťaťa a právny rámec ochrany jeho zisťovania. Bratislava : C.H. Beck, 2021, s. 74). Je preto potrebné akcentovať, že rozhodnutie súdu o nesprístupnení zvukového záznamu z výsluchu maloletého dieťaťa musí byť založené na výnimočných okolnostiach odôvodňujúcich takýto postup konajúceho súdu, majúc na zreteli najlepší záujem dieťaťa.

15. Sťažovateľka ďalšou námietkou krajskému súdu vytýka, že aproboval postup okresného súdu, ktorý zamietol jej návrh na vykonanie dokazovania a odmietol zisťovať sociálne pomery otca a jeho rodinné prostredie, do ktorého majú byť maloleté deti prinavrátené, a to napriek jej závažným tvrdeniam o homosexuálnej orientácii otca a jeho členstve v scienotologickej cirkvi. Uvedené okolnosti na strane otca predstavujú podľa sťažovateľky pre maloleté deti v prípade ich návratu reálnu hrozbu psychickej či fyzickej ujmy. Krajský súd (rovnako ako okresný súd) tak podľa sťažovateľky rezignoval na zisťovanie najlepšieho záujmu maloletých detí v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a ústavného súdu, ktorá v návratovom konaní vyžaduje preskúmanie najlepšieho záujmu dieťaťa v širšom kontexte ako len vo vzťahu k posúdeniu, či tu nie sú dané okolnosti podľa čl. 13, resp. čl. 20 Haagskeho dohovoru [bod 6 písm. c)].

16. V súvislosti s touto námietkou ústavný súd uvádza, že všeobecný súd má právomoc vo veci konať, čo zahŕňa aj rozhodnutie o tom, či a aké dôkazy vykoná. V takomto prípade však nemôže ísť o svojvoľný a neodôvodnený postup. Postup súdu, ktorý nevykonal všetky navrhované dôkazy, však sám osebe neznamena porušenie základného práva na súdnu ochranu. Ak by však všeobecný súd nevykonal dôkaz navrhovaný stranou konania, hoci tento by mal preukazovať rozhodnú skutkovú okolnosť, znamenalo by to porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 168/2019). V okolnostiach posudzovanej veci však o takýto prípad nejde.

17. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že najlepší záujem dieťaťa musí byť v návratovom konaní vždy centrom úvah a prvoradým hľadiskom. K naplneniu tohto účelu Haagsky dohovor vychádza z vyvrátiteľnej domnienky, že najlepším záujmom dieťaťa je pri jeho neoprávnenom premiestnení alebo zadržívaní urýchlené obnovenie *statusu quo ante*, teda zaistenie promptného návratu dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu (keďže miestom obvyklého pobytu

dieťaťa je miesto, kde má dieťa rodinné, sociálne, osobnostné a kultúrne zázemie a väzby), s výnimkou prípadov, na ktoré pamätá čl. 12, čl. 13 a čl. 20 Haagskeho dohovoru. Inherentnou súčasťou najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa je totiž jeho právo na to, aby nebolo odtrhnuté od jedného rodiča a zadržované druhým rodičom, ktorý sa domnieva, že jeho práva majú väčšiu váhu než práva dotknutého dieťaťa. Dieťa nemôže byť považované za vlastníctvo rodičov, ale musí byť k nemu pristupované ako k jednotlivcovi s vlastnými právami a potrebami (rozsudok ESLP vo veci Maumousseau a Washington proti Francúzsku zo 6. 12. 2007, sťažnosť č. 39388/05, bod 68). Spory či nezhody medzi rodičmi nie je možné riešiť tým, že jeden z rodičov bez vedomia a súhlasu druhého rodiča, resp. akéhokoľvek právoplatného rozhodnutia súdu odíde alebo zotrvá spoločne s maloletým dieťaťom v inom štáte, než je štát obvyklého pobytu dieťaťa, a tým znemožní druhému rodičovi výkon jeho rodičovských práv. Takému konaniu nemožno priznať právnu ochranu, keďže ním dochádza k vážnemu zásahu do práv druhého rodiča, preto je žiaduce, aby následky tohto konania boli pokiaľ čo možno najrýchlejšie odstránené rozhodnutím o nariadení návratu dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu. Haagsky dohovor sleduje práve tento účel.

18. Z napísaného je zrejmé, že Haagsky dohovor nie je len technickým, hodnotovo neutrálnym právnym predpisom určujúcim prostredníctvom kolíznych noriem právomoc súdov členských štátov. Jeho primárnym účelom je zabezpečenie ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa a jeho hmotných práv a vzhľadom na tento účel je potrebné vykladať jednotlivé jeho ustanovenia. Ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa však môže byť v niektorých prípadoch zabezpečená len prostredníctvom aplikácie niektorej z výnimiek z nariadenia návratu dieťaťa zakotvených v čl. 12 a čl. 13 Haagskeho dohovoru, resp. zohľadnenie ľudských práv a slobôd dieťaťa v zmysle čl. 20 Haagskeho dohovoru (II. ÚS 223/2017).

19. Žiadosť o návrat dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu možno zamietnuť len na základe výnimiek striktnie vymedzených v Nariadení a Haagskom dohovore, ktorých naplnenie musí byť podložené závažnými, objektívnymi a preukázateľne existujúcimi dôvodmi sledujúcimi najlepší záujem dieťaťa (rozhodnutie veľkého senátu ESLP vo veci X proti Lotyšsku z 26. 11. 2013, sťažnosť č. 27853/09, bod 97). Dôkazné bremeno pri preukazovaní existencie výnimky z povinnosti navrátiť dieťa do miesta jeho obvyklého pobytu pritom nesie strana, ktorá s nariadením návratu nesúhlasí (rozsudok ESLP vo veci K. J. proti Poľsku z 1. 3. 2016, sťažnosť č. 30813/14, bod 64).

20. Výnimka zakotvená v čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru sa vzťahuje len k vážnej hrozbe ujmy na strane dieťaťa, nie rodiča, a týka sa len tých situácií, v ktorých nemožno od dieťaťa spravodlivo a rozumne požadovať, aby znášalo nepríjemnosti spojené s návratom do krajiny jeho obvyklého pobytu (napr. rozsudok ESLP vo veci K. J. proti Poľsku, už citovaný, bod 64; rozsudok ESLP vo veci Maumousseau a Washington proti Francúzsku, už citovaný, body 69 a 73). Rovnako ani samotný nesúhlas dieťaťa s návratom nevyhnutne nezakladá prekážku nariadenia jeho návratu do krajiny obvyklého pobytu (rozsudok ESLP vo veci Raw a ostatní proti Francúzsku zo 7. 3. 2013, sťažnosť č. 10131/11), pretože je predovšetkým na vnútroštátnych orgánoch, aby posúdili, či je v jednotlivých prípadoch potrebné názor dieťaťa zohľadniť; k čomu majú určitý priestor na úvahu (rozsudok ESLP vo veci Gajatani proti Švajčiarsku z 9. 9. 2014, sťažnosť č. 43730/07).

21. Po oboznámení sa s dôvodmi napadnutého uznesenia ústavný súd nemôže prisvedčiť námietke sťažovateľky, že konajúce súdy nezohľadnili najlepší záujem maloletých detí a nedostatočne zistili skutkový stav týkajúci sa existencie rizík v prípade nariadenia návratu do krajiny ich obvyklého

pobytu. Krajský súd v odôvodnení napadnutého uznesenia dospel k totožnému záveru ako okresný súd, že najlepšiemu záujmu oboch maloletých detí zodpovedá ich opätovná reintegrácia do pre nich známeho prostredia, a teda nariadenie ich návratu do [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ], odkiaľ boli sťažovateľkou neoprávnene premiestnené. Krajský súd (rovnako ako okresný súd) nezistil žiadne dôvody na aplikáciu výnimiek z pravidla nariadenia návratu maloletých detí do miesta ich obvyklého pobytu v zmysle Haagskeho dohovoru a Nariadenia, pričom akcentoval, že vážne nebezpečenstvo musí preukázať ten rodič, ktorý dieťa neoprávnene premiestnil a odmieta zabezpečiť jeho dobrovoľný návrat. Nestačí pritom iba tvrdenie, že takéto nebezpečenstvo existuje, ale rodič ho musí podložiť relevantnými dôkazmi. Žiadne poznatky tohoto druhu v predmetnom návratovom konaní však najavo nevyšli. Výsledky vykonaného dokazovania preukázali, že o okolnostiach, ktoré sú podľa sťažovateľky v súčasnosti takého závažného charakteru, že pre maloleté deti v prípade ich návratu predstavujú hrozbu duševnej či fyzickej ujmy, mala sťažovateľka vedomosť minimálne od roku 2017. Práve sexuálna orientácia otca a jeho vzťah s novým partnerom boli totiž podľa samotného tvrdenia sťažovateľky dôvodom ich rozchodu v roku 2017, pričom sťažovateľka dlhodobo vedela aj o prípadnej aktivite otca v scientologickej cirkvi, ktorú však otec v konaní výslovne poprel. Pre konajúce súdy bol v tomto smere významný fakt, že sťažovateľka napriek týmto skutočnostiam uzavrela s otcom dohodu o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom, o ktorej rozhodol francúzsky súd, a následne v zmysle predmetného súdneho rozhodnutia umožňovala realizáciu styku maloletých detí s ich otcom a taktiež s jeho novým partnerom. Sťažovateľka pritom preukázateľne neiniciovala žiadne konanie o zmenu úpravy styku (obmedzenie či úplný zákaz) a nepredložila ani žiadne dôkazy preukazujúce, že sa v tomto smere obrátila na príslušné orgány. Krajský súd doplnil, že osobu otca z hľadiska jeho osobnosti, z hľadiska jeho rodičovských zručností, ako aj z hľadiska prostredia, v ktorom otec žije, preskúmaval už francúzsky súd v októbri 2017 v čase, keď upravoval výkon styku otca s maloletými deťmi, pričom nezistil žiadne skutočnosti, pre ktoré by nebolo možné realizovať výkon styku otca s maloletými deťmi. Argumenty sťažovateľky preto krajský súd zhodne s okresným súdom vyhodnotil ako nedostatočné pre nenariadenie návratu maloletých detí v zmysle čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru (bod 42 napadnutého uznesenia).

22. Podľa názoru ústavného súdu sa konajúce súdy relevantne, zrozumiteľne a logicky vysporiadali so všetkými tvrdeniami sťažovateľky, ktorými zdôvodňovala aplikáciu výnimky z pravidla nariadenia návratu maloletých detí v zmysle Haagskeho dohovoru, pričom v tomto smere svoje rozhodnutia dostatočne a adekvátne zdôvodnili. Ak konajúce súdy okrem vypočutia otca považovali za nadbytočné a neúčelné doplniť dokazovanie v súlade s návrhom sťažovateľky a vykonať hĺbkovú analýzu jeho sociálnych a rodinných pomerov, nemožno im z ústavnoprávneho hľadiska nič vytknúť, a to práve s prihliadnutím na už zmienenú argumentáciu sťažovateľky a cieľ nepredlžovať ďalej (už aj tak neprimerané dlhé) konanie. V tomto smere bolo určujúce, že pomery otca sa podľa vykonaných dôkazov od poslednej úpravy výkonu rodičovských práv a povinností v roku 2017 výrazne nezmenili, pričom nič nenasvedčovalo tomu, že by sťažovateľka osobu otca a okolnosti z jeho súkromného života (jeho sexuálnu orientáciu, prípadne členstvo v scientologickej cirkvi) považovala z hľadiska bezpečnosti maloletých detí za problematické. Za vážne nebezpečenstvo pre maloleté deti ich začala označovať až po tom, čo otec inicioval návratové konanie. Aj z tohto dôvodu vyznieva táto námietka účelovo. Na právnu vec sťažovateľky nedopadajú podľa názoru ústavného ani závery obsiahnuté v jeho náleze sp. zn. I. ÚS 298/2018, na ktoré sťažovateľka

v ústavnej sťažnosti odkazuje, pretože v danom prípade boli všetky okolnosti tvrdené sťažovateľkou o existencii vážneho nebezpečenstva spočívajúceho v okolnostiach na strane otca súdmi komplexne posúdené, majúc pritom na zreteli najlepší záujem maloletých detí ako prvoradé hľadisko pri rozhodovaní. Ústavný súd sa preto nestotožňuje s výhradou sťažovateľky, že krajský súd pri svojom rozhodovaní o aplikácii čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru zjavne uprednostnil požiadavku na reštriktívny výklad tohto článku pred záujmami oboch maloletých detí.

23. Názor sťažovateľky o potrebe podrobného šetrenia celkovej rodinnej situácie preukázateľne vychádza z rozsudku Veľkej komory vo veci Neulinger a Shuruk proti Švajčiarsku zo 6. júla 2010 (sťažnosť č. 41615/07), ktorý sťažovateľka vo svojich podaniach predložených v konaní pred všeobecnými súdmi, ako aj v ústavnej sťažnosti výslovne zmienila.

24. K uvedenému rozsudku a z neho plynúcim záverom sa však žiada uviesť, že tento vyvolal rozsiahlu kritiku odbornej verejnosti, pretože ESLP v ňom vyslovil požiadavku adresovanú vnútroštátnym súdom rozhodujúcim v návratovom konaní, aby výnimku zakotvenú v čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru vykladali v rámci čl. 8 dohovoru a pre tento účel „detailne preskúmali celú rodinnú situáciu“ a uistili sa, že návratom dieťaťa nedôjde k jeho vystaveniu fyzickej alebo duševnej ujme alebo k tomu, že ho návrat inak privedie do neznesiteľnej situácie. Nariadenie návratu dieťaťa pritom nemôže byť podľa ESLP automatické, resp. mechanické. Od uvedeného názoru však ESLP následne upustil, pretože požiadavka na hĺbkovú analýzu celej rodinnej situácie sa javila byť v rozpore s reštriktívnym charakterom čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru (a samotným účelom Haagskeho dohovoru, ktorým je urýchlený návrat neoprávneného alebo zadržovaného dieťaťa). V rozsudku Veľkej komory vo veci X proti Lotyšsku z 26.11. 2013 (sťažnosť č. 27853/09) ESLP následne spresnil, že rozsah skúmania najlepšieho záujmu dieťaťa v konaní o návrat nemá byť totožný (s použitím rovnakých kritérií) s rozsahom skúmania v prípade konania vo veciach starostlivosti o maloleté dieťa. Konštatoval, že pojem najlepší záujem dieťaťa musí byť pre účely návratového konania interpretovaný v rámci výnimiek obsiahnutých v čl. 12, 13 a 20 Haagskeho dohovoru (bod 101), ktoré musia byť vykladané reštriktívne (bod 107). Súdny sú však povinné reálne a explicitne sa zaoberať skutočnosťami svedčiacimi o potrebe aplikovať výnimku z nariadenia návratu a tieto skutočnosti musia byť hodnotené v rámci čl. 8 dohovoru (body 100 – 101 a 104 – 106) a rozhodnutia súdov musia byť riadne odôvodnené.

25. Z uvedeného tak vyplýva, že všeobecné súdy sú pri výklade výnimiek stanovených čl. 13 Haagskeho dohovoru povinné zohľadniť aj čl. 8 dohovoru, teda právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života všetkých účastníkov. Avšak stále platí, že výklad výnimiek musí byť reštriktívny, teda že pre ich aplikáciu musí existovať veľmi silný dôvod.

26. Sumarizujúc uvedené, ústavný súd konštatuje, že krajský súd v spojení s okresným súdom skúmali relevantné aspekty pre rozhodnutie o návrhu otca na nariadenie návratu maloletých detí do krajiny ich obvyklého pobytu – [REDAKOVANÉ], ich rozhodnutia neporušujú žiadne ústavnoprávne princípy a náležite sa venujú zisťovaniu najlepšieho záujmu oboch maloletých detí a hľadaniu spravodlivej rovnováhy medzi kolidujúcimi záujmami, ktoré boli v danom prípade v hre.

27. V závere ústavný súd poznamenáva, že návrat maloletých detí do [REDAKOVANÉ] sa síce môže javiť aj s ohľadom na už uplynutý čas prílišne tvrdý a odporujúci ich prejavenej vôli, avšak v konaní pred všeobecnými súdmi bolo nepochybne preukázané, že sťažovateľka maloleté deti

premiestnila na územie Slovenska neoprávnene. Maloleté deti boli len na základe jednostranného rozhodnutia sťažovateľky vytrhnuté zo svojho sociálneho a rodinného prostredia a zázemia, v ktorom žili od svojho narodenia a len v dôsledku konania sťažovateľky sa museli promptne adaptovať na nové prostredie, školu, čo bolo spojené aj prekonaním jazykovej bariéry, keďže obe deti hovorili v čase ich presťahovania plynule len anglicky a francúzsky. Svojím odchodom pritom sťažovateľka závažným spôsobom zasiahla do rodičovských práv otca, ktorému týmto znemožnila osobný kontakt s jeho deťmi a možnosť participovať na ich výchove, a ako vyplýva z obsahu súdneho spisu, telefonický styk, resp. styk prostredníctvom mobilných aplikácií začala otcovi umožňovať až po opakovanej intervencii kolízneho opatrovníka a vydaní neodkladného nariadenia okresným súdom.

28. Ústavný súd tak uzatvára, že v danom prípade nezistil nič, čo by nasvedčovalo tomu, že napadnutým uznesením krajského súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, preto ústavnú sťažnosť v tejto časti odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

III.2. K namietanému porušeniu základného práva na zákonného sudcu:

29. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti explicitne namieta aj porušenie základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy, ktoré je argumentačne späté a závislé na okolnostiach, ktorými odôvodňovala porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods.1 ústavy. Vo vzťahu k predmetnému základnému právu sa sťažovateľka v ústavnej sťažnosti obmedzila len na tvrdenie v rozsahu jednej vety, že „vydaním rozhodnutia (*Uznesenie Krajského súdu v Bratislave č.k. 20CoP/99/2021 – 941 zo dňa 25.08.2021*), ktorým sa konanie končí predtým, ako súd rozhodol o námietke zaujatosti, ktorú uplatnila Matka, došlo k porušeniu princípu rovnosti účastníkov konania a nezávislosti a nestrannosti súdu a sudcu, a teda porušeniu základného práva na súdnu ochranu a práva na zákonného sudcu“.

30. Dôvody, na základe ktorých bol prijatý záver, že k zásahu do základného práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy nedošlo a ústavná sťažnosť bola preto v tejto časti vyhodnotená ako zjavne neopodstatnená, už ústavný súd v predchádzajúcej časti tohto uznesenia podrobne ozrejmil. Aj v tejto časti preto ústavný súd odmietol ústavnú sťažnosť pre jej zjavnú neopodstatnenosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

III.3. K návrhu na vydanie dočasného opatrenia:

31. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti taktiež žiadala, aby ústavný súd vydal dočasné opatrenie, ktorým by otcovi uložil povinnosť dočasne sa zdržať úkonov smerujúcich k výkonu namietaného rozhodnutia krajského súdu (v spojení s uznesením okresného súdu).

32. Podľa § 130 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže na návrh sťažovateľa rozhodnúť o dočasnom opatrení, ak to nie je v rozpore s verejným záujmom a ak by výkon napadnutého rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu znamenal pre sťažovateľa väčšiu ujmu, než aká môže vzniknúť iným osobám, najmä uloží orgánu verejnej moci, ktorý podľa sťažovateľa porušil jeho základné práva a slobody, aby sa dočasne zdržal vykonávania právoplatného rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu a tretím osobám uloží, aby sa dočasne zdržali oprávnenia im priznaného právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom.

33. Ústavný súd predmetnému návrhu sťažovateľky na vydanie dočasného opatrenia nevyhovel (bod 2 výroku uznesenia), keďže jej ústavnú sťažnosť odmietol v celom rozsahu z dôvodov už bližšie ozrejmenej v tomto uznesení. Zo systematického výkladu právnej úpravy tohto inštitútu predbežnej, resp. dočasnej ochrany totiž vyplýva (§ 131 ods. 1 zákona o ústavnom súde, pozn.), že pozitívne rozhodnutie o takomto návrhu prichádza do úvahy vtedy, ak ústavný súd prijme ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie.

34. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku už neprichádzalo do úvahy rozhodovať o ďalších návrhoch sťažovateľky obsiahnutých v petite ústavnej sťažnosti.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. januára 2022

Miloš Maďar
predseda senátu